

Wstęp

1. Uzasadnienie wyboru pracy

Przedmiotem niniejszej rozprawy doktorskiej jest podział spółki przez wydzielenie, o którym mowa w art. 529 § 1 pkt 4 KSH.

Wybór tematu pracy jest w pierwszej kolejności uzasadniony znacznym zainteresowaniem uczestników obrotu prawnego instytucją podziału przez wydzielenie. Zarówno z moich doświadczeń zawodowych, jak również z prowadzonej przeze mnie obserwacji praktyki gospodarczej wynika, że instytucja ta odgrywa w obrocie prawnym istotne i rosnące znaczenie. W ostatniej dekadzie miały miejsce liczne przypadki jej zastosowania, zwłaszcza w sektorze bankowym. Podział przez wydzielenie wielokrotnie stanowił sposób oddzielenia poszczególnych obszarów działalności banków. W szczególności był on stosowany do przenoszenia z jednego banku na drugi zorganizowanej części przedsiębiorstwa związanej z działalnością detaliczną. Pozwalał on na takie przeniesienie z wyłączeniem składników majątku związanych z udzielaniem kredytów hipotecznych, a zwłaszcza kredytów denominowanych w walutach obcych, np. we frankach szwajcarskich¹. Wielokrotnie podział przez wydzielenie był stosowany również przez spółki prowadzące działalność w takich sektorach gospodarki, jak energetyka², przemysł kolejowy³, spożywczy⁴, czy transportowo-usługowy⁵. Był on przeprowadzany zarówno w związku z zamiarem reorganizacji grupy kapitałowej⁶, jak też jako metoda akwizycji wyłącznie wybranych składników majątku danej spółki przez inny podmiot⁷.

¹ Zob. pkt 4 Planu Podziału Banku BPH, pkt 4 Planu Podziału Deutsche Banku Polska; pkt 3 Planu Podziału Raiffeisen Bank.

² Zob. np. Plan Podziału Tauron Wytwarzanie.

³ Zob. np. Plan Podziału Newag.

⁴ Zob. np. Plan Podziału Bakoma.

⁵ Zob. np. Plan Podziału DHL Express.

⁶ Zob. informacja wprowadzająca do Planu Podziału DHL Express.

⁷ Zob. pkt 4 Planu Podziału Banku BPH.

Drugim z powodów wyboru wskazanej powyżej tematyki była istniejąca, w moim przekonaniu, potrzeba całościowego omówienia instytucji podziału przez wydzielenie, zwłaszcza uwzględniając jej odmienności od pozostałych sposobów podziału. Do tej pory w polskiej literaturze prawniczej nie ukazała się monografia poświęcona wyłącznie tematyce podziału przez wydzielenie. Opublikowane monografie poświęcone podziałowi spółki obejmują jedynie procedurę podziału spółki⁸ lub stanowią opracowania prawnoporównawcze dotyczące każdego ze sposobów podziału⁹. Pozostałe wypowiedzi doktryny prawniczej mają przede wszystkim charakter komentarzy. Wszystkie one stanowią interesujący i wartościowy wkład. Z uwagi na zakres przedmiotowy lub charakter tych publikacji, w moim odczuciu nadal istnieje jednak przestrzeń do kompleksowego przedstawienia zagadnień związanych z samym podziałem przez wydzielenie, w szczególności jego aspektami bilansowymi. Możliwe i pożądane jest przy tej okazji także rozwinięcie wybranych rozważań dotyczących procedury podziału przez wydzielenie, skutków takiego podziału oraz odpowiedzialności spółek uczestniczących w podziale przez wydzielenie za zobowiązania spółki dzielonej. Moim celem było w tym zakresie sporządzenie pracy, która traktowałaby o procedurze podziału przez wydzielenie z perspektywy kolejnych wymaganych dla jego realizacji czynności. Szczególną uwagę poświęciłem odmiennostom czynności podejmowanych w związku z realizacją podziału przez wydzielenie w porównaniu do innych sposobów podziału. Mam nadzieję, że tego rodzaju harmonogramowe omówienie procedury podziału przez wydzielenie okaże się pomocne również dla praktyków. Warto jednocześnie zaznaczyć, na co wskazuje tytuł pracy, że nie jest ona *per se* pracą porównawczą skoncentrowaną na wyczerpującym porównaniu podziału przez wydzielenie do innych rodzajów podziału. Takiego rodzaju opracowanie wymagałoby pogłębionego omówienia każdego ze sposobów podziału, co istotnie zwiększyłoby objętość pracy.

Trzecim powodem dla podjęcia rozważań dotyczących podziału przez wydzielenie były, znane mi z praktyki, trudności w stosowaniu niektórych przepisów KSH dotyczących podziału spółki przez wydzielenie. Pierwszym takim zagadnieniem była kwestia możliwości przeprowadzenia podziału spółki przez wydzielenie w sytuacji, gdy spółka przejmująca jest jedynym współnikiem lub

⁸ Zob. A. Nowacki, *Procedura podziału spółki*, Warszawa 2013.

⁹ Zob. P. Pinior, *Podział spółek kapitałowych w prawie polskim i niemieckim*, Warszawa 2003.

akcjonariuszem spółki dzielonej, a to z uwagi na brzmienie art. 550 § 1 KSH¹⁰. Tematyka ta została omówiona w formie artykułu¹¹. Skłoniła mnie ona jednak do dalszych dociekań naukowych dotyczących podziału przez wydzielenie. Do kwestii, które mogą prowadzić do rozbieżności interpretacyjnych, zaliczam w szczególności zagadnienia związane z:

- 1) wymogiem sfinansowania podziału przez wydzielenie z kapitałów własnych spółki dzielonej,
- 2) dopuszczalnością podziału przez wydzielenie spółki o ujemnych kapitałach własnych,
- 3) dopuszczalnością podziału przez wydzielenie bez jego sfinansowania z kapitałów własnych spółki dzielonej,
- 4) tzw. sukcesją administracyjnoprawną na gruncie art. 531 § 2 KSH,
- 5) dopuszczalnością podziału przez wydzielenie bez podwyższenia kapitału zakładowego spółki przejmującej,
- 6) odpowiedzialnością spółek uczestniczących w podziale za zobowiązania spółki dzielonej przez wydzielenie w świetle brzmienia art. 546 KSH.

Zależało mi na wyczerpującym omówieniu tych problemów w pracy, zarówno z perspektywy teoretycznej, jak również praktycznej. Z tego powodu praca zawiera między innymi przykłady praktyczne oraz odwołania do planów podziałów spółek o istotnej pozycji rynkowej w sektorach, w których prowadzą one swoją działalność¹².

2. Zakres tematyczny

Zakres tematyczny pracy obejmuje prawo spółek handlowych. Poza jej zakresem pozostają zagadnienia z zakresu prawa podatkowego, prawa pracy, prawa ubezpieczeń społecznych oraz prawa administracyjnego – oprócz kwestii sukcesji prawnoadministracyjnej w związku z podziałem przez wydzielenie, która ze względu na swoje znaczenie jest w pracy omawiana.

W pracy omówiłem ponadto wybrane aspekty bilansowe podziału spółki przez wydzielenie. Chodzi przede wszystkim o zagadnienia związane ze sfi-

¹⁰ W świetle powołanego przepisu, spółka przejmująca nie może objąć własnych udziałów albo akcji własnych za udziały lub akcje, które posiada w spółce dzielonej, oraz za własne udziały lub akcje spółki dzielonej.

¹¹ P. Rysiak, Podział spółki przez wydzielenie bez podwyższania kapitału zakładowego spółki przejmującej, PPH 2015, Nr 8.

¹² Zostały one wymienione w wykazie skrótów, przypisach oraz bibliografii.

nansowaniem podziału przez wydzielenie z kapitałów własnych spółki dzielonej. Praca zawiera w tym zakresie analizę każdej z pozycji kapitałów własnych spółki kapitałowej ujętych w załączniku 1 do Rachunku w kontekście możliwości wykorzystania danej kwoty dla sfinansowania podziału przez wydzielenie. Praca nie omawia natomiast rozliczenia bilansowego podziału przez wydzielenie w spółce dzielonej, jak też rozliczenia bilansowego podziału przez wydzielenie z perspektywy spółki przejmującej lub nowo zawiązanej. Jest to uzasadnione przyjętą przeze mnie koncepcją pracy, która koncentruje się na prawie spółek handlowych, a jednocześnie – w jego ramach – na odmiennościach podziału przez wydzielenie względem pozostałych sposobów podziału spółki.

Podobne uzasadnienie znalazło zastosowanie dla wyłączenia z zakresu tematycznego pracy zagadnień z zakresu prawa rynku kapitałowego oraz procedury cywilnej – z wyjątkiem kwestii następstwa procesowego w przypadku podziału przez wydzielenie, które w tej pracy jedynie zasygnalizowano, ponieważ wymagałoby ono szerokiej analizy na gruncie prawa procesowego.

Należy również zaznaczyć, że tematyka podziału z udziałem P.S.A. oraz podziału przez wyodrębnienie (w rozumieniu art. 529 § 1 pkt 5 KSH) została wyłącznie wspomniana z uwagi na krótki czas obowiązywania tych przepisów. Zostały one uchwalone i weszły w życie już na bardzo zaawansowanym etapie przygotowywania pracy lub po jej sporządzeniu.

Pozostałe szczegółowe wyłączenia z zakresu tematycznego pracy zostały wskazane w przypisach.

3. Zastosowane metody wykładni przepisów prawa

Główną metodą wykładni przepisów prawa zastosowaną w pracy jest – w ramach badań dogmatycznych – wykładnia językowa. Zawarte w pracy rozważania odwołują się również do wyników zastosowania wykładni celowościowej (funkcjonalnej). Znajduje ona zastosowanie przede wszystkim dla uzupełnienia wyników wykładni otrzymanych przy zastosowaniu wykładni językowej. Należy przy tym zaznaczyć, że w celu nadania przepisom prawa odpowiedniego sensu, niejednokrotnie w niniejszej pracy odstępiono od wyniku zastosowania wykładni językowej, posługując się w tym miejscu jedynie wykładnią celowościową. Argumentacja przedstawiona w pracy została w wielu przypadkach wsparta również wykładnią systemową. Obejmuje ona zarówno odwołania do innych rodzajów transformacji, tj. łączenia i przekształ-

cenia spółek, jak również do rozmieszczenia określonych przepisów w ramach Działu II Tytułu IV KSH.

Dokonując w wybranych przypadkach wspomnianego powyżej odstępstwa od wyniku wykładni językowej i uwzględniając przede wszystkim wynik wykładni funkcjonalnej kierowałem się potrzebą nadania przepisom KSH o podziale znaczenia odzwierciedlającego ich cel, biorącego pod uwagę potrzeby współczesnego obrotu gospodarczego, a jednocześnie pozostającego w zgodzie z zasadą bezpieczeństwa obrotu prawnego. Znalezienie kompromisu pomiędzy wyżej wymienionymi dyrektywami interpretacyjnymi może narażać na zarzut stosowania wykładni prawotwórczej. Z drugiej jednak strony, zdaniem autora, wymienione wyżej podejście do interpretacji przepisów regulujących tak złożoną materię jak tworzenie, organizacja, funkcjonowanie, rozwiązywanie, łączenie, podział i przekształcanie spółek handlowych (art. 1 § 1 KSH) jest potrzebne. W przeciwieństwie do przepisów proceduralnych, w tym obejmujących procedurę cywilną, administracyjną czy karną, regulacja KSH charakteryzuje się mniejszą ilością unormowań, które pozwalają na odtworzenie normy prawnej wyłącznie przy zastosowaniu wykładni językowej danego przepisu. Wynika to w szczególności z dwóch powodów. Po pierwsze, z wymienionego powyżej zakresu regulacji KSH, który jest stosowany do zagadnień ze sfery nieustannie zmieniającego się obrotu gospodarczego. Po drugie, z formułowania wielu przepisów KSH w oparciu o polskie tłumaczenia czy polskie wersje językowe implementowanych do KSH dyrektyw unijnych. Tak jest również w przypadku przepisów o podziale. Przy ich implementacji ustawodawca niejednokrotnie powtarzał brzmienie przepisów przyjęte przez prawodawcę unijnego. Niekiedy zabieg ten był stosowany bez wystarczającego dostosowania ich go do instytucji znanych prawu polskiemu. Uwzględniając powyższe okoliczności, jestem zdania, że nie jest zasadne pochopte przyjmowanie, iż ustawodawca na określone czynności nie dozwala lub że przepis zawiera w określonej materii lukę prawną. Dokonując interpretacji przepisów KSH wielokrotnie wychodzono z założenia, że nawet w przypadku regulacji charakteryzujących się pewną niedoskonałością legislacyjną, celowe jest podjęcie próby wyprowadzenia z nich normy prawnej, uwzględniającej cel ustawodawcy przy regulacji danego zagadnienia gospodarczego. Jednym z przykładów jest nadanie właściwego znaczenia terminom „prawa i obowiązki spółki dzielonej, określone w planie podziału” (art. 531 § 1 KSH) lub „przydzielone w planie podziału składniki majątkowe” (art. 531 § 2 KSH). Ich właściwa wykładnia przekłada się bowiem na wynik wykładni innych przepisów o podziale, w tym dotyczących zakresu sukcesji uniwersalnej zachodzącej w związku z podziałem, czy

odpowiedzialności spółek uczestniczących w podziale za zobowiązania spółki dzielonej. Mam nadzieję, że zaproponowane w pracy podejście pozwoli uniknąć niektórych wątpliwości interpretacyjnych przy stosowaniu przez praktyków przepisów o podziale spółek, a przynajmniej stanie się punktem wyjścia do ewentualnej dalszej dyskusji.

W pracy posłużono się także wykładnią porównawczą. Zawarte w niniejszej pracy wnioski są oparte na badaniu ustawodawstwa niemieckiego, francuskiego, niderlandzkiego, luksemburskiego, cypryjskiego i w ograniczonym zakresie – angielskiego. Uwagi prawno-porównawcze zamieszczono, z reguły, w przypisach do wybranych rozdziałów pracy. Zastosowanie tego podejścia było uzasadnione z trzech powodów. Po pierwsze, pozwoli to czytelnikowi na porównanie rozwiązań przyjmowanych przez obcych ustawodawców bez konieczności odszukiwania analizy danego zagadnienia w osobnym rozdziale poświęconym danemu obcemu porządkowi prawnemu. Jest to istotne w szczególności wtedy, gdy odwołania do prawa obcego mają na celu wzmocnienie argumentacji prezentowanej w tej pracy w odniesieniu do prawa polskiego. Po drugie, pozwala to na spojrzenie przez czytelnika na konkretne zagadnienie analizowane w prawie polskim w szerszym kontekście, uwzględniając często interesujące rozwiązania przyjęte przez ustawodawców zagranicznych. Po trzecie, w literaturze polskiej zaprezentowano już pracę konfrontującą w ramach wyodrębnionych w niej rozdziałów regulację KSH z regulacją niemiecką dotyczącą podziału spółek¹³. Przyjęcie analogicznej metodologii w niniejszej pracy mogłoby powodować zbędne dublowanie zawartego tam wyводу.

Jeśli chodzi o sam wybór ustawodawstw w ramach przeprowadzonych przez autora badań porównawczych, kluczowe znaczenie miało prawo niemieckie. Rozwiązania dotyczące podziału spółek stosowane przez ustawodawcę niemieckiego w UmwG były wzorem dla wielu ustawodawców europejskich, w tym polskiego. Z kolei prawodawstwo francuskie było pierwowzorem dla regulacji podziału w prawie europejskim. Choć nie obejmuje ono regulacji dotyczącej podziału przez wydzielenie, zawiera interesujące rozwiązania dotyczące instytucji podziału jako takiego. Ponadto na uwagę zasługują wypowiedzi przedstawicieli doktryny francuskiej o dopuszczalności przeprowadzania podziału spółek francuskich przez wydzielenie mimo braku wyrażnej regulacji prawnej w tym zakresie. Odwołania do rozwiązań przyjętych przez ustawodawcę niderlandzkiego, luksemburskiego i cypryjskiego są natomiast uzasadnione z perspektywy praktyki obrotu. Na przestrzeni ostatnich lat wiele spółek

¹³ Zob. P. Pinior, Podział spółek.

holdingowych obrało bowiem siedziby w tych właśnie krajach, co wskazuje, że przyjęte tam rozwiązania są co najmniej w niektórych aspektach atrakcyjne dla praktyki obrotu. Analiza prawa angielskiego została natomiast ograniczona i jest przytaczana wпадkowo, przy okazji omawiania możliwości dokonywania na rzecz wspólników spółki kapitałowej wypłat ze środków zgromadzonych w kapitale zapasowym utworzonym z nadwyżki emisyjnej udziałów lub akcji.

Dla kompletności wywodu praca zawiera również odwołania do uregulowań zawartych w dyrektywie ws. niektórych aspektów prawa spółek, która zastąpiła dyrektywę podziałową. W niektórych przypadkach, celem poparcia zawartego w pracy wywodu, posłużono się także wykładnią prounijną.

W pracy jedynie w ograniczonym zakresie zastosowano wykładnię historyczną. Wyłącznie w przypisach praca zawiera odniesienia do literatury dotyczącej zakazu zwrotu wkładów na gruncie poprzednich stanów prawnych. Pominięcie metody wykładni historycznej w kontekście przepisów regulujących podział spółki jest uzasadnione brakiem regulacji podziału spółki na gruncie KH.

Niniejsza praca zawiera odwołania do orzecznictwa Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, sądów administracyjnych i Trybunału Konstytucyjnego.

4. Główne tezy pracy

W tym miejscu warto wskazać cztery główne tezy pracy.

Pierwszą z nich jest twierdzenie, że wymóg sfinansowania podziału przez wydzielenie, obok braku utraty podmiotowości spółki dzielonej, jest najważniejszą odmiennością podziału przez wydzielenie względem pozostałych sposobów podziału. W przypadku podziału przez rozdzielenie konieczność sfinansowania podziału z kapitałów własnych spółki dzielonej nie zachodzi. Wynika to z utraty podmiotowości prawnej spółki dzielonej wskutek realizacji podziału przez rozdzielenie (art. 530 § 1 KSH).

Warto w tym miejscu zaprezentować jeszcze kilka bardziej szczegółowych uwag związanych z powyższą tezą. Po pierwsze, przyjęto, że źródła zasilenia określonego kapitału własnego w danej spółce przekładają się na możliwość przeznaczenia środków w nim zapisanych na sfinansowanie wydzielenia¹⁴.

¹⁴ Na marginesie należy dodać, że praca zawiera szczegółową analizę możliwości dokonywania sfinansowania wydzielenia z kapitałów własnych spółki dzielonej. Traktuje ona w szczególności o źródłach zasilania tych kapitałów w kontekście możliwości dokonywania z nich wy-

Chodzi tutaj np. o możliwość sfinansowania podziału przez wydzielenie z *agio* emisyjnego. Po drugie, zgodnie z przyjętym przez autora poglądem, wypłata w formie przyznania udziałów lub akcji w spółce przejmującej lub nowo zawiązanej nie narusza zakazu zwrotu wkładów z art. 189 § 1 oraz art. 344 § 1 KSH. Możliwe jest także wyprowadzenie wyraźnej podstawy prawnej dla dokonania wypłaty w postaci udziałów lub akcji w spółce przejmującej lub nowo zawiązanej, która przełamie zakaz z art. 189 § 1 oraz art. 344 § 1 KSH. Stanowi nią art. 531 § 5 w zw. z art. 542 § 4 KSH. Pierwszy z wymienionych przepisów traktuje o tytule dokonywanej wypłaty (udziały lub akcje w spółce przejmującej lub nowo zawiązanej obejmowane w zamian za część majątku spółki dzielonej). Drugi natomiast określa źródła jej sfinansowania. Są nimi kapitał zakładowy oraz inne kapitały własne spółki dzielonej. Ponadto w przeciwieństwie do czynności, o których mowa w Dziale I Tytułu III KSH oraz Dziale II Tytułu III KSH, do których ustawodawca odsyła art. 189 § 1 oraz art. 344 § 1 KSH, w przypadku podziału spółki wierzyciele są dostatecznie chronieni środkami przewidzianymi w art. 546 KSH. Wreszcie, po trzecie, w ramach tych uwag szczegółowych można dodać, że zgodnie z zajętym przez autora stanowiskiem, w przypadku gdy wydzielane ze spółki dzielonej aktywa netto mają wartość zerową, możliwe będzie przeprowadzenie podziału przez wydzielenie bez obniżania któregośkolwiek z jej kapitałów własnych. Analogiczne spostrzeżenie poczyniono odnosząc się do sytuacji, w której wydzielane aktywa netto będą miały wartość ujemną. Zasygnalizowano przy tym wątpliwości, które mogą powstać w odniesieniu do dopuszczalności wydzielenia ze spółki dzielonej aktywów netto o wartości ujemnej z perspektywy jego bilansowego rozliczenia. Niezależnie od ww. sygnalizowanej uwagi, w ocenie autora, obowiązek sfinansowania podziału nie zachodzi w żadnym z obu wymienionych przypadków. Pozwala to na płynne przejście do kolejnej uwagi szczegółowej. Po czwarte więc, regułą jest brak możliwości podziału przez wydzielenie spółki o ujemnych kapitałach własnych lub gdy wskutek realizacji podziału wartość kapitałów własnych spółki dzielonej miałaby być ujemna. Takiej spółki „nie będzie stać” na sfinansowanie wydzielenia. Wyjątek stanowi wspomniana wyżej sytuacja, tj. gdy wydzielane aktywa netto prezentują wartość zerową lub ujemną. Ostatnia uwaga szczegółowa stanowi podsumowanie poprzednich. Biorąc je

płat na rzecz wspólników lub akcjonariuszy danej spółki. Dotyczy ona wypłaty dokonywanej w związku z podziałem przez wydzielenie. Natomiast zamysłem autora było sformułowanie przeprowadzonej analizy w sposób na tyle uniwersalny, aby mogła ona służyć pomocniczo przy dokonywaniu oceny dopuszczalności dokonywania także innych wypłat z kapitałów własnych spółki kapitałowej.

pod uwagę autor uznał, po piąte, że sfinansowanie podziału przez wydzielenie stanowi nie tylko czynność o charakterze bilansowym, ale także prawne ograniczenie możliwości realizacji podziału przez wydzielenie.

Druga teza dotyczy interpretacji terminu „przypisane w planie podziału”, „określone w planie podziału” oraz analogicznych zwrotów używanych przez ustawodawcę. W niniejszej pracy przyjęto, że w przypadku podziału przez wydzielenie składniki majątku oraz zobowiązania pominięte w planie podziału należy uznawać za przypisane w sposób dorozumiany spółce dzielonej. Pozwala to zaniechać wskazywania w planie podziału przez wydzielenie składników majątku oraz zobowiązań pozostających w spółce dzielonej, jak również oznacza brak zastosowania do podziału przez wydzielenie art. 531 § 3 KSH.

Trzecią tezą pracy jest twierdzenie, że w obecnym stanie prawnym jedynym możliwym sposobem podziału przez wydzielenie bez podwyższenia kapitału zakładowego spółki przejmującej jest podział zakładający przyznanie udziałów lub akcji własnych tej spółki wspólnikom, lub akcjonariuszom spółki dzielonej. Nie jest dopuszczalne przeprowadzenie podziału przez wydzielenie bez przyznania przez spółkę przejmującą wspólnikom lub akcjonariuszom spółki dzielonej jakichkolwiek praw udziałowych. Nie będzie to możliwe nawet w sytuacji, gdy spółka przejmująca jest jedynym wspólnikiem lub akcjonariuszem spółki dzielonej (co jest istotnym zagadnieniem w kontekście art. 550 KSH¹⁵).

Czwarta teza pracy polega na przyjęciu, że odpowiedzialność spółki dzielonej przez wydzielenie jest nieograniczona względem osób, które były wierzycielami spółki dzielonej przed realizacją podziału i względem których długi nie zostały wskutek podziału przeniesione na spółkę przejmującą lub nowo zawiązaną. Natomiast względem wierzycieli „przechodzących” do spółek przejmujących lub nowo zawiązanych, odpowiedzialność ta jest ograniczona w sposób, o którym mowa w art. 546 KSH. Zaletą proponowanego w tym zakresie rozwiązania jest odejście od dotychczas prezentowanego w polskiej literaturze prawniczej poglądu *a priori* zakładającego, że spółka dzielona przez wydzielenie zawsze powinna odpowiadać za wszelkie zobowiązania spółek uczestniczących w podziale w sposób nieograniczony, co niejednokrotnie mogłoby prowadzić do nieadekwatnego obciążania jej odpowiedzialnością za cudzy dług.

¹⁵ W myśl powołanego przepisu spółka przejmująca nie może objąć własnych udziałów albo akcji własnych za udziały lub akcje, które posiada w spółce dzielonej, oraz za własne udziały lub akcje spółki dzielonej.

5. Systematyka pracy

Pierwszy rozdział pracy stanowi wprowadzenie do zawartych w niej rozważań. Zawiera on uwagi terminologiczne, w szczególności dotyczące definicji legalnej terminu „podział przez wydzielenie”. Omówiono w nim także główne cechy odróżniające podział przez wydzielenie od innych sposobów podziału, cele dokonywania podziału przez wydzielenie oraz źródła jego regulacji w prawie polskim i prawie Unii Europejskiej.

Drugi rozdział dotyczy skutków podziału przez wydzielenie. Zawiera on w szczególności rozważania dotyczące zakresu sukcesji uniwersalnej częściowej zachodzącej w związku z podziałem przez wydzielenie, w tym sukcesji administracyjnoprawnej. Ponadto, w drugim rozdziale pracy m.in. zasygnalizowano zagadnienia dotyczące następstwa procesowego w przypadku podziału przez wydzielenie. Omówiono w nim również pozostałe istotne skutki podziału przez wydzielenie.

Trzeci rozdział zawiera rozważania dotyczące najistotniejszej, w ocenie autora, (obok kwestii braku rozwiązania spółki dzielonej) odmienności podziału przez wydzielenie względem pozostałych sposobów podziału, jaką jest wymóg sfinansowania wydzielenia z kapitałów własnych spółki dzielonej. W rozdziale tym zamieszczono w szczególności uwagi wyjaśniające na czym polega sfinansowanie wydzielenia, jaka jest podstawa prawna takiego wymagania, jakie są konsekwencje niedochowania wymogu sfinansowania wydzielenia oraz które środki zapisane w poszczególnych pozycjach kapitałów własnych spółki dzielonej mogą zostać wykorzystane w celu sfinansowania wydzielenia. Omówiono również bardziej szczegółowe zagadnienia, zwłaszcza dotyczące kwoty potrzebnej dla sfinansowania wydzielenia, możliwości sfinansowania podziału przez wydzielenie bez obniżania kapitałów własnych spółki dzielonej (tj. podział przez wydzielenie bez jego sfinansowania) oraz zagadnienie możliwości dokonania podziału przez wydzielenie spółki o ujemnych kapitałach własnych.

Czwarty rozdział pracy traktuje o procedurze podziału przez wydzielenie. Obejmuje on analizę etapów tej procedury aż do rejestracji podziału przez wydzielenie w KRS. Omawiając czynności realizowane w celu realizacji podziału przez wydzielenie skoncentrowano się przede wszystkim na odmiennościach względem pozostałych sposobów podziału. Rozdział ten zawiera także analizę możliwości przeprowadzenia podziału przez wydzielenie bez podwyższenia kapitału zakładowego spółki przejmującej.

Piąty rozdział pracy jest poświęcony zagadnieniom związanym z odpowiedzialnością spółek uczestniczących w podziale w związku z realizacją podziału. Zawarte w nim tezy są oparte na analizie konstrukcji prawnej odpowiedzialności solidarnej spółek uczestniczących w podziale, o której mowa w art. 546 § 1 KSH. Po udzieleniu odpowiedzi czy w art. 546 § 1 KSH ustawodawca posłużył się konstrukcją odpowiedzialności za dług cudzy, przedstawiono rozmaite warianty interpretacji art. 546 § 1 KSH, zwłaszcza w kontekście zakresu odpowiedzialności spółki dzielonej przez wydzielenie za jej zobowiązania nieprzypisane pozostałym spółkom w planie podziału. Poruszono również między innymi zagadnienia związane z prawem wierzycieli spółek uczestniczących w podziale do żądania zabezpieczenia przysługujących im roszczeń.

Praca została sporządzona według stanu prawnego na dzień 31.1.2023 r., a następnie zaktualizowana według stanu prawnego na dzień 31.1.2026 r.

Rozdział 1. Uwagi wprowadzające

1.1. Pojęcie podziału przez wydzielenie

Przepisy KSH nie zawierają definicji legalnej terminu „podział spółki”¹. Należy uznać, że ustawodawca świadomie nie zdefiniował tego pojęcia, określając jednocześnie w KSH immanentne cechy podziału oraz sposoby jego dokonywania i w ten sposób określił jego zakres pojęciowy.

Sposoby dokonania podziału spółki ustawodawca sprecyzował w art. 529 § 1 KSH, wprowadzając definicje legalne podziału przez przejęcie, podziału przez zawiązanie nowych spółek, podziału przez przejęcie i zawiązanie nowych spółek, podziału przez wydzielenie oraz podziału przez wyodrębnienie. Artykuł 529 § 1 KSH nie stanowi definicji przez wyliczenie terminu „podział”.

Zgodnie z art. 529 § 1 pkt 4 KSH podział przez wydzielenie jest jednym ze sposobów podziału spółki dokonywanym przez przeniesienie części majątku spółki dzielonej na istniejącą lub nowo zawiązaną spółkę albo spółki za udziały lub akcje spółki albo spółek przejmujących, nowo zawiązanych lub spółki dzielonej, które obejmują wspólnicy spółki dzielonej².

¹ Na podstawie art. 528 KSH podziałowi podlegają jedynie spółki kapitałowe, dlatego przez wszelkie zawarte w niniejszej pracy odniesienia do „podziału” lub „podziału spółki” należy rozumieć podział spółki kapitałowej.

² Prawnoporównawczo warto wskazać, że w prawie niemieckim również posłużono się definicją legalną podziału przez wydzielenie (niem.: *Abspaltung*). W świetle § 123 ust. 2 UmwG jest to czynność, w ramach której osoba prawna (dzielona osoba prawna) może wydzielić część lub kilka części swoich aktywów w celu włączenia poprzez przeniesienie tej części lub tych części jako całości na jeden lub więcej istniejących podmiotów prawnych (osoby prawne przejmujące) lub nowo utworzonych w zamian za przyznanie udziałów lub członkostwa tej osobie prawnej lub tych osobach prawnych wspólnikom osoby prawnej dzielonej (*spin-off*). Podział przez wydzielenie nie został zdefiniowany, a nawet nie jest terminem ustawowym na gruncie francuskiego kodeksu handlowego (*Code de commerce*). Ustawodawca francuski stanowi jedynie, że czynność ta, nazywana w doktrynie francuskiej „podziałem częściowym” (fr.: *la scission partielle*) jest objęta art. L. 236-22 francuskiego kodeksu handlowego, zgodnie z którym spółka wnosząca część swoich aktywów do innej spółki oraz spółka korzystająca z tego wkładu mogą wspólnie wyrazić zgodę na poddanie transakcji postanowieniom artykułów L. 236-16 do L. 236-21 (są to artykuły regulujące podział

Przed nowelizacją art. 529 § 1 pkt 4 KSH³, w wyniku podziału spółki, wspólnicy lub akcjonariusze spółki dzielonej otrzymywali prawa udziałowe w spółkach przejmujących lub nowo zawiązanych w zamian za część majątku przenoszona na te spółki. Aktualnie art. 529 § 1 pkt 4 KSH przewiduje możliwość przyznania takich praw również w spółce dzielonej. Prawdopodobnie umożliwiając przyznanie udziałów lub akcji w spółce dzielonej przez wydzielenie w związku z podziałem, ustawodawca chciał dostosować przepisy dotyczące podziału przez wydzielenie do definicji „podziału częściowego” z art. 160b ust. 4 lit. b dyrektywy ws. niektórych aspektów prawa spółek⁴. Notabene wyżej wymieniony sposób podziału jest w świetle przepisów ww. dyrektywy rodzajem podziału transgranicznego, a nie krajowego. Skutkiem omawianej nowelizacji, choć nie jest do końca jasne czy zamierzonym przez ustawodawcę, jest uelastycznienie regulacji dotyczącej podwyższenia kapitału zakładowego spółki dzielonej. Może ono następować w ramach procedury podziałowej, a nie jako odrębna czynność.

Warto zaznaczyć, że podział przez wydzielenie, w związku z którym wspólnicy lub akcjonariusze spółki dzielonej otrzymają w niej prawa udziałowe, najprawdopodobniej będzie należał do wyjątku. Może on być przeprowadzany, gdy wspólnikom lub akcjonariuszom spółki dzielonej będzie zależało na podwyższeniu kapitału zakładowego spółki dzielonej i objęciu w niej (a nie tylko w spółkach przejmujących lub nowo zawiązanych) udziałów lub akcji⁵. Przy-

spółek) – tak też *P-Y. Chabert*, *La figure de la scission partielle en droit français*, *Rev. sociétés* 2005, s. 759, Nb 9.

³ Mowa tu o stanie prawnym przed nowelizacją art. 529 § 1 pkt 4 KSH, dokonaną na mocy ustawy z 16.8.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r. poz. 1705).

⁴ W myśl tego przepisu podziałem częściowym jest taki podział spółki, gdy spółka podlegająca podziałowi przenosi część swoich aktywów i pasywów na jedną lub więcej spółek przejmujących, w zamian za przyznanie wspólnikom spółki podlegającej podziałowi papierów wartościowych lub udziałów lub akcji spółek przejmujących, spółki podlegającej podziałowi lub zarówno spółek przejmujących, jak i spółki podlegającej podziałowi oraz, w stosownych przypadkach, świadczenie pieniężne nieprzekraczające 10% wartości nominalnej lub, w przypadku braku wartości nominalnej, świadczenie pieniężne nieprzekraczające 10% wartości księgowej tych papierów wartościowych lub udziałów lub akcji.

⁵ Taki sposób przeprowadzenia podziału będzie również możliwy w okolicznościach uzasadniających przeprowadzenie podziału przez wydzielenie bez podwyższenia kapitału zakładowego spółki przejmującej (zob. uwagi w podrozdziałach 3.9 oraz 4.7.6.1 niniejszej pracy). Przy czym wówczas prawa udziałowe w spółce dzielonej również zostaną przyznane wspólnikom lub akcjonariuszom spółki dzielonej przy okazji podziału, a nie w zamian za przenoszona na spółki przejmujące lub nowo zawiązane część majątku spółki dzielonej (zob. dalsza część głównej części tekstu).

puszczalnie w większości przypadków podział przez wydzielenie nadal będzie realizowany jak dotychczas. W zamian za przenoszoną część majątku spółki dzielonej jej wspólnikom lub akcjonariuszom zostaną przyznane prawa udziałowe w spółkach przejmujących lub nowo zawiązanych.

Przyznanie praw udziałowych w spółce dzielonej, zgodnie ze znowelizowanym art. 529 § 1 pkt 4 KSH, będzie następowało przy okazji podziału, nigdy zaś bezpośrednio w zamian za część majątku spółki dzielonej przenoszoną na inną spółkę. Odmienne interpretacja prowadziłaby do sytuacji, w której z perspektywy wspólników lub akcjonariuszy spółki dzielonej:

- 1) majątek spółki dzielonej ulegałby zmniejszeniu z uwagi na przeniesienie części tego majątku na spółkę przejmującą lub nowo zawiązaną;
- 2) nie otrzymywaliby oni żadnych praw udziałowych w spółce, na którą przenoszona jest część majątku spółki dzielonej, tj. w spółce przejmującej lub nowo zawiązanej;
- 3) przysługujące im udziały lub akcje w spółce dzielonej byłyby umarzone, łączone lub zmniejszałyby się ich wartości nominalna w związku z obniżeniem kapitału zakładowego spółki dzielonej dokonywanym w związku z podziałem;
- 4) wprowadziliby otrzymywaliby oni udziały lub akcje w spółce dzielonej, ale byłiby obowiązani do ich pokrycia poprzez wniesienie wkładów (zob. art. 261 w zw. z art. 154 § 3 zd. 1 oraz w zw. z art. 163 pkt 2 KSH oraz art. 431 § 7 w zw. z art. 309 § 1 KSH).

Taki podział odbiegałby od założonej przez ustawodawcę konstrukcji podziału, gdzie w zamian za przenoszoną część majątku spółki dzielonej, jej wspólnicy lub akcjonariusze otrzymują korzyść (wypłatę), w postaci praw udziałowych w spółce, na którą ta część majątku jest przenoszona (szerzej na temat prezentowanej w literaturze polskiej i zagranicznej, a akceptowanej w niniejszej pracy koncepcji wypłaty dokonywanej w związku z podziałem zob. podrozdział 3.1 oraz 4.1.3 pracy).

Podsumowując, omawiana wyżej nowelizacja art. 529 § 1 pkt 4 KSH, z jednej strony, uelastyczniła unormowanie dotyczące o podziału przez wydzielenie. Umożliwiła ona podwyższenie kapitału zakładowego spółki dzielonej w ramach procedury podziału. Z drugiej strony, może prowadzić do wątpliwości interpretacyjnych dotyczących tego, która spółka uczestnicząca w podziale może, a która jest obowiązana, przyznać prawa udziałowe wspólnikom lub akcjonariuszom spółki dzielonej.

Przeciwieństwem podziału przez wydzielenie są wymienione w art. 529 § 1 pkt 1–3 KSH sposoby podziału spółki, zbiorczo określane jako tzw. podział